

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. Николай Цветков,

Преподавател в катедра „Хореография”

в ЮЗУ „Неофит Рилски” гр. Благоевград

относно дисертационен труд за присъждане
на образователната и научна степен „ДОКТОР”,

представен от

доц. Катя Кайрякова, докторант на самостоятелна подготовка в
катедра „Изкуства”, Архитектурен факултет, Варненски свободен
университет на тема:

„ИЗРАЗНИТЕ СРЕДСТВА В ДЕЙСТВЕНИТЕ ФОРМИ НА СЪВРЕМЕННАТА БЪЛГАРСКА ХОРЕОГРАФИЯ НА ФОЛКЛОРНА ОСНОВА”

Доц. Катя Кайрякова получава висшето си образование в АМТИИ гр. Пловдив. До голяма степен професионалната дейност на докторантката е свързана с темата на представената за защита дисертация. Професионалната и реализация до момента се изразява в заемане на длъжности свързани с работа в областта на музикално-танцовия живот, изпълнителската и хореографска практика, педагогическа и музикално танцова дейност. Била е учител по хореография, главен художествен ръководител на ансамбъл „Симеонис”, от 2004 г. до момента е главен художествен ръководител на ансамбъл за народни песни и танци „Шумен” гр. Шумен. От 2007г до сега е преподавател, доцент по хореография във Варненския Свободен Университет „Черноризец Храбър” гр. Варна.

Предоставеният ми за рецензия дисертационен труд е посветен на изследването на проблем с безспорно значение за съвременната българска хореография на фолклорна основа. В процеса на прогресивното развитие и професионализация на българския народен танц, (а именно създаване на хореографско изкуство на фолклорна основа), във фокуса на вниманието

на автора са поставени въпросите за изразните средства в действителните форми на танца, които според нея, от позицията и на дългогодишен хореограф и педагог, са с голямо значение като фактори за постигане на високи художествено-творчески резултати.

Съдържание на дисертацията

Дисертацията е художествено-творческа и съдържа два компонента. Теоретична част - с обем от 87 стандартни страници, структурирана в увод, изложение в две глави, заключение, използвана литература и три приложения. Използваната от автора литература обхваща 101 източника - български, чуждестранни и интернет източници. Творческата част е представена в три DVD включващи създадени нови авторски хореографски произведения на фолклорна основа в действена форма, включени в спектакли, режисирани от докторанта.

Уводът е кратък, но достатъчно информиращ и насочва читателя към проблематиката на изследването, неговата значимост, актуалност и мотивировката на автора за провеждането му.

Формулираната цел на труда (авторова сценична-художествено творческа продукция и разработване концепция за художествения хореографски език) е ясно, логично и убедително изведена в текста. Поставените 5 изследователски задачи очертават темата от преглед на достъпната литература по темата и анализ на развитието на действителните форми на танца, през семиотичен анализ на изразните средства в действителните форми на фолклорна основа, до конкретни анализи на авторски хореографски постановки и провеждане на изследователски интервюта с автори на произведения от съвременната българска хореография на фолклорна основа.

Методологията и подходите в работата са подходящи за осъществяване на поставените задачи.

Глава I е озаглавена „Предпоставки за възникване и развитие на съвременната танцова изразност”, обхваща 20 стр. и е структурирана в три раздела:

1. Исторически обзор, в който е представена в стегнат вид информация, свързана с възникването и развитието на сценичните танцови форми в България. Докторантката умело очертава етапите, през които преминава развитието на българската хореография при създаването на изкуство на фолклорна основа и мястото на действените форми в това изкуство в зависимост от степента на развитието на личното творчество при претворяване на фолклорния материал.

2. Във втория раздел е направен семиотичен анализ на фолклорния танц, като носител на основните средства в създаването на изкуство на фолклорна основа. Специално внимание е обърнато на три хипотетични модела на архаични обреди: инициациите, обредно- мистериално действо и фолклорните игри, като притежаващи специфична знакова и символна образност в ритмодействието. Представена е същността на българския фолклорен танц, притежаващ специфичен начин на художествено отражение на действителността. Авторът с достатъчна убедителност обосновава необходимостта от дълбокото познаване на специфичната знакова и символна образност във фолклора при използването им в действените форми на танца.

3. В последния раздел специално внимание се обръща на спецификата на изразните средства при изграждането на танцовия художествен образ. Спецификата на хореографското изкуство е свързана с особеностите на неговите изразни средства и авторката стига до заключението, *че обогатяването и усложняването на движенията води до създаване на по-богата, задълбочена и изразителна хореографска лексика и по този начин достига до по-висока степен на нейното художествено въздействие и внушение.*

В заключение на тази глава, въз основа на направения литературен обзор и позовавайки се на собствения си опит като хореограф и педагог авторът формулира своята теза както следва:

„Българската сценична хореография на фолклорна основа все повече се развива, като хореографите разширяват творческите си задачи. В действителните форми на танца художественият образ е най-адекватното средство за изразяване и обективизиране на образната мисъл, на художествени обобщения и идеи.“

Глава 2 е озаглавена „Творчески подходи и хореографски решения в съвременни спектакли на фолклорна основа“ и включва: цел и задачи, предмет, обект и област на изследването, организация, методика и инструментариум на изследователската дейност. Целта е формулирана правилно с оглед проверка на работната хипотеза на автора. Задачите произтичат логично от поставената цел. Предметът е определен правилно, а за обект на изследване са подбрани пет хореографски произведения на фолклорна основа от четири автора с разговори и професионални мнения от тях и пет изследователски интервюта на експерти в областта на танцовото изкуство. Организацията на дейността е структурирана в три параграфа, а за решаването на задачите на изследването е приложена комплексна методика, обхващаща теоретико-логичен анализ на хореографски произведения, събиране на емпирична информация, наблюдение, обработка и анализ на получената информация.

В 1 параграф *„Взаимовлияние на различните танцови жанрове в съвременната хореография на фолклорна основа“* са представени и анализирани данните от проведените изследвания. На базата на анализите са очертани три направления в авторското претворяване на фолклорния танц: сценична обработка на фолклорния танц, създаване на танцово произведение на основата на традиционната танцова култура и използване на общи стилистически особености на фолклорния първоизточник в

съвременното хореографско творчество. Макар и свързани с традицията,, разгледаните произведения не се определят като традиционни. В тях са открити оригинални художествени похвати и решения, които се проявяват по различен начин, показват овладян съвременен художествен синтез и създаване на нови жанрове в танцовото изкуство на фолклорна основа. Емпиричният анализ на мненията на интервюираните специалисти аргументира новите професионални изисквания в танцовото изкуство на фолклорна основа.

Във 2 и 3 параграф е представен втория компонент на дисертационни труд – **творческия** и включва три авторски хореографски произведения на докторантката в действена форма, включени в спектакли, режисирани от нея.

Първото произведение е „Дивдядовска Голяма Лазара”, включено в спектакъла „Глътка от живата вода”. Представява женски тематичен танц, като съдържанието на темата („Очакването на Лазаров ден”) е взета в нейния най-общ, кондензиран вид и е подложена на разширена и задълбочена тематична разработка, която извежда по категоричен начин основната авторова идея - разкриване на моминската чувствителност - емоциите, вълненията на девойките в очакване на съдбовния ден. В танца е постигната една умела естетизация, в която продължава да вибрира смисъла на прехода на младите девойки към нов непознат живот. Танцът включва всички компоненти на тематичната форма - обобщеност на съдържанието, разработка на темата чрез способа на варирането, контрастиращо емоционално развитие и наличието на ясна и целенасочена авторова идея. Във всичко това прозира отличното познаване на тематичната форма от авторката и умелото и използване при съчиняване на произведения на фолклорна основа. Тук е мястото да подчертая и тънкия усет и майсторството на доц. Кайрякова при изграждането и режисирането на танцовия спектакъл. Ще отбележа само два факта - голямата прецизност

и мярка, с която се използват съвременните технологии при изграждане на драматургичната линия на спектакъла и отличното попадение на интермедийните епизоди на водещата. Тяхната роля и значение се явяват като своеобразни отдушници от кулминационните напрежения на танцовите епизоди и внасят необходимото разреждане на емоциите на зрителя.

Второто произведение е „Дайчовото”, включено в концерт-спектакъла „Душата в ритъм бие”. По същество това е една сюжетна форма, широко варирана при изграждането на образите. Сюжетът се развива и реализира чрез основното драматургично действие, което от своя страна се движи и развива от действащите лица. По конструкция включва всички компоненти на сюжетната форма: **експозиция** – в която се експозират образите на гората и благородството и голямото самочувствие на хайдутина. **Завръзка** - появата на турците, **развитие** - залавянето на Дайчо. Тук основното действие преминава през възлови моменти, които бележат и етапите в развитието на образите. И накрая, формата завършва с **кулминация** със значимост и на **развързка**, където е изявена и основната идея на автора – самочувствието и любовта на самия народ към родината, която е достойна за уважение и от смъртния враг. Прави впечатление, че тази разгърната сюжетна картина е постигната с изключително пестеливи средства - един хайдутин, трима турци и образ на гората. В същото време е постигната голяма емоционална експресия, която се излъчва от изпълнителите благодарение на верния баланс между техниката на изпълнението и преживяването. Движенията и жестовете са точни и категорични. Затова зрителите вярват на героите и стават съпричастни на преживяванията им. Основният патос е героичният. Смисълът и значимостта на самата тема винаги ще звучат актуално, защото засягат нашите патриотични чувства и ни правят горди като българи.

Третото произведение, включено в художествено-творческия компонент на дисертацията е „Сказание за конника”, като част от концерт-спектакъл „Това сме ние”, режисиран от докторантката. Танцът е изграден в сюжетно тематична форма. Драматургичната линия е развита в пет части, като всяка от тях е свързана с идеята на произведението. Трябва да отбележа още тънкия усет на автора към нюанса в отношенията, в емоцията, в детайла. В прецизното изграждане на образите чрез вмъкване на жестове, елементи и движения от други танцови жанрове. Съчетаването им с фолклорната танцова изразност убедително доизгражда художествените образи и разкрива идеята и замисъла на произведението. Силата на този танц е в това, че наред с естетическата наслада, той носи и жизненоважна идея, въплътена в танцовата пластика и композиционните решения.

Обобщавайки, трите произведения включват характерни музикални и танцови образци от различни региони, пречупени през творческата визия на композитор и хореограф, за да се стигне до едни въздействащи сценични произведения на фолклорна основа. Танците са сериозно постижение, което съчетава добро познаване на хореографската форма, нейното вариране и използването на оригинални композиционни решения. Емоционалното въздействие на танцьорите е заложено в самите основни пластични мотиви от народното творчество, умело пресъздадени и развити от автора. Това представя авторката като оригинален и характерен творец.

Накрая искам да поздравя доц. Кайрякова за големия и безспорен творчески успех. Това е определено върхово постижение за автора и респективно е радостен факт в живота и практиката на нашата национална хореография.

Като цяло дисертационния труд отговаря на всички изисквания за подобен род научно изследване, а авторът му демонстрира отлично познаване на предметните области, свързани с неговото изследване.

Всичко това дава основание на автора да формулира в заключение 7 основни извода, 3 научно-приложни и 3 приложни приноси.

В заключение, изложеното по-горе от мен по съдържанието и оформлението на представения ми за рецензия дисертационен труд на доц. Катя Гинева Кайрякова с научен ръководител проф. Петър Ангелов, ми дава основание убедено да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на доц. Катя Гинева Кайрякова образователната и научна степен „Доктор”

04.09.2017 г.

Рецензент:

(проф. Николай Цветков)

